

te scheiden, het verkeerde hindert hen; zij zijn prikkelbaar op dat punt, wat bij Cicero zelfs in de woorden, die hij gebruikt, zich uitspreekt. 1) Niet minder geldt dit van de oude christelijke schrijvers, Irenaeus, Clemens Alexandrinus, Origenes, Eusebius, Hieronymus en anderen, die herhaaldelijk klagen over de veranderingen en vervalschingen, door sommige afschrijvers en ketters in eenige exemplaren der Heilige Schriften aangebracht. Zij zijn over zulk een handelwijze verontwaardigd en toonen daardoor niet alleen hoezeer het zuiver houden der overlevering hun ter harte ging, maar tevens ook dat zij eene betrouwbare en correcte overlevering kenden. 2) En dat

1) Epist. ad Quint. fr. II, 6, 6. De Latinis vero quo me vertam, nescio, ita mendose et scribuntur et veneunt, sed tamen quod fieri poterit, non neglegam."

2) Dr. v. d. S. B. en Dr. v. M. trekken uit deze klachten het gevolg, dat reeds in de oudste tijden de handschriften van het N. T. zeer bedorven geweest moeten zijn. Volkomen terecht, indien zij maar niet vergeten, dat dit bederf niet de geheele overlevering van dien tijd, maar afzonderlijke exemplaren raakt, zooals uit de woorden der klagers zelfen blijkt. Het waren in de eerste plaats de prachtexemplaren, die zeer corrupt waren, de eenvoudige waren het zuiverst, wat uit den aard der zaak voortvloeit, daar de eerste evenals onze prachttuitgaven van den bijbel meer voor den pronk gebruikt werden, dan om ze lezen, (Johannes Chrysost. Homil. 32 in Joh. Vol. VIII, 188 ed. Montf. „*δοῦντες αὐτὰ (βιβλία) καὶ ἀποθέμενοι διαπαντός ἐν κυβωτοῖς καὶ ἡ πᾶσα αὐτῶν οὐκ ἐστὶν περὶ τῶν ἡμετέρων τῆς λεπτοῦς καὶ τὸ τῶν γραμμάτων κάλλος, οὐ περὶ τὴν ἀνάγνωσθιν*), en de afschrijvers, om hun schoonschrift te sparen, de fouten, die zij bij het afschrijven gemaakt hadden, liefst maar niet verbeterden en ook bij het schrijven meer aan een schoonen vorm dan een correcten inhoud dachten, „Gerade die ältesten Handschriften (sind) sehr fehlerhaft, und vorzüglich die kalligraphisch am schönsten ausgeführten, z. B. der berühmte Codex Vat. 1209 der Bibel. — A. Mai bemerkt in der Vorrede seiner Ausgabe des Cic. de Rep., dass gerade die prächtigsten Capitalhandschriften die fehlerhaftesten sind". Wattenb. p. 265). Daarom zegt Hieronymus in de praef, op het boek Job.: „Habeant... veteres libros vel in memhranis purpureis auro argentoque descriptos vel uncialibus, ut dicunt, litteris, onera magis exarata quam codices, dummodo michi meisque permittant pauperes habere schedulas nec tam pulchros codices quam emendatos."

Ook om deze reden is de voorliefde van vele critici voor de oude uciaalhandschriften, als den Codex Vaticanus, den Sinaiticus enz. volstrekt niet gerechtvaardigd, en zijn zij minder geschikt om tot grondslag voor den tekst te dienen, dan vele minuskelhandschriften.

Op eene van die plaatsen uit de kerkvaders, die aangehaald worden om de groote corruptie der overlevering te bewijzen moet ik nog even de aandacht vestigen; het is de veelbesproken plaats uit Origenes in zijne aantekening op Matth. XIX : 19; *εἰ μὲν μὴ καὶ περὶ ἄλλων πολλῶν διαφορὰ ἦν πρὸς ἄλληλα τῶν ἀντιγράφων ὥστε πάντα τὰ κατὰ Ματθαῖον μὴ συνάδειν ἀλλήλοις, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ λοιπὰ εὐαγγέλια, καὶ*